

4. ԱՇԽԱՏԱՆՔԱՅԻՆ ԳՈՐԾՈՒՆԵՈՒԹՅՈՒՆ

WORK ACTIVITY

Սույն բաժնում ներկայացվող տեղեկատվության աղբյուրը տնային տնտեսություններում իրականացված աշխատուժի հետազոտությունն է (ՀՀ-ԱՀ):

Հետազոտության մեթոդաբանության նկարագրությունը՝ **2018թ. իրականացված նշանակալի վերանայումներով**, ներկայացված է սույն ժողովածուի «Աշխատուժի հետազոտության մեթոդաբանությունը» բաժնում (տե՛ս նաև սույն ժողովածուի «Աշխատուժի հետազոտության հիմնական հիմնադրությային շրջանակը» բաժինը):

19-րդ ԱՎՄՀ ներդրման շրջանակում համաձայն նոր ստանդարտի, 2018թ. ի վեր ՀՀ-ում.

- Զբաղվածության ցուցանիշները վերաբերում են ինչպես **ռեզիդենտ տնտեսական միավորներում**, այնպես էլ **ոչ ռեզիդենտ տնտեսական միավորներում զբաղված ՀՀ մշտական (ռեզիդենտ) բնակչությանը** (այսուհետ՝ ազգային զբաղվածության ցուցանիշ (national employment)) գտնվելով ՀՀ-ում կամ ՀՀ-ից դուրս:

- Մյուս կողմից՝ **ազգային զբաղվածության ցուցանիշից այժմ հնարավոր է տարբերակել ներքին զբաղվածության ցուցանիշը (domestic employment)՝ ՀՀ-ում գտնվող ռեզիդենտ տնտեսական միավորներում զբաղված մշտական (ռեզիդենտ) բնակչությանը**: Վերջինս անհրաժեշտ է աշխատանքի և արտադրության վիճակագրությունների հնարավորինս համապատասխանեցման համատեքստում՝ Ազգային հաշիվների համակարգ 2008 դրույթներին համապատասխան:

- **Ընդլայնվել է «աշխատանքային գործունեություն» հասկացության շրջանակը՝** չափելի դարձնելով աշխատանքի բոլոր ձևերը՝ հստակ տարբերակված ըստ **վճարվող (զբաղվածություն) և չվճարվող աշխատանքների** (սեփական սպառման համար ապրանքների արտադրություն և ծառայությունների տրամադրում, չվարձատրվող աշխատանքային պրակտիկա, կամավոր աշխատանք):

Ըստ նոր սահմանման, **աշխատանքը** ցանկացած տարիքի և սեռի անձանց կողմից իրականացվող ցանկացած գործունեությունն է, որի նպատակն է արտադրել ապրանքներ կամ տրամադրել ծառայություններ՝ սեփական կամ այլոց սպառման համար՝ անկախ աշխատանքի ֆորմալ, ոչ ֆորմալ բնույթից կամ գործունեության օրինականությունից:

Աշխատանքի հինգ ձևերն են.

1. Զբաղվածություն
2. Սեփական սպառման համար ապրանքների արտադրություն և ծառայությունների տրամադրում.
3. Չվարձատրվող աշխատանքային պրակտիկա՝ այլոց համար կատարվող չվճարվող աշխատանք՝ աշխատանքային փորձ, հմտություն ձեռք բերելու նպատակով:
4. Կամավոր աշխատանք՝ այլոց համար կատարվող ոչ հարկադիր աշխատանք:
5. Այլ աշխատանք՝ այլոց համար կատարվող (օրինակ՝ աշխատանք կալանավայրում), որի գնահատման մեթոդաբանությունը դեռևս մշակման գործընթացում է:

Աշխատանքային գործունեության ձևերի չափման սույն մեթոդաբանության առանձնահատկություններից է նաև այն, որ հետազոտվող ժամանակահատվածում մարդը զուգահեռաբար կամ հաջորդաբար կարող է ներգրավված լինել աշխատանքային գործունեության մեկ կամ մի քանի ձևերում՝ ցանկացած համակցությամբ (տե՛ս սույն ժողովածուի «Աշխատուժի հետազոտության հիմնական հիմնադրության շրջանակը» բաժնի գծապատկեր 6-ը): Օրինակ, մարդը կարող է լինել զբաղված, լինել կամավոր և/կամ սեփական սպառման համար ապրանքներ արտադրել:

Ըստ այդմ, **զբաղվածությունն աշխատանքային գործունեության հինգ ձևերից մեկն է** և միաժամանակ՝ միակը, որն իրականացվում է բացառապես այլոց համար՝ կատարած աշխատանքի / աշխատած ժամերի համար վարձատրության տեսքով, կամ՝ ապրանքների / ծառայությունների վաճառքի / փոխանակման դիմաց՝ շահույթի, եկամտի տեսքով: Ըստ այդմ.

Զբաղված համարվում են անձինք, ովքեր **հետազոտվող շաբաթում**.

ա) գոնե մեկ ժամ բացառապես այլոց համար կատարել են վարձու կամ ոչ վարձու աշխատանք, անկախ այն հանգամանքից՝ աշխատանքը եղել է մշտական, ժամանակավոր կամ սեզոնային, միանգամյա կամ պատահական, այսինքն՝ **«եղել են աշխատանքի մեջ»** (employed persons “at work”).

բ) «չեն եղել աշխատանքի մեջ» (employed persons “not at work”) տարբեր պատճառներով աշխատանքից բացակայելու (օրինակ՝ հիվանդություն/վնասվածք, հաճախորդի, մատակարարի բացակայություն) կամ աշխատածամանակով պայմանավորված առանձնահատկություններով (օրինակ՝ հերթափոխային աշխատանք, ճկուն աշխատածամանակ, արտածամյա աշխատանքի դիմաց փոխհատուցվող արձակուրդ և այլն):

գ) զբաղված են եղել տնային կամ գյուղացիական տնտեսությունում, իսկ թողարկված արտադրանքը նախատեսված է եղել լրիվ կամ մասնակի իրացման համար.

Մեկ ժամ չափանիշի կիրառման հիմքում ընկած է երկրում առկա զբաղվածության բոլոր տեսակների (մշտական, ժամանակավոր (կարճաժամկետ), պատահական կամ ոչ կանոնավոր) ընդգրկման, աշխատանքային բոլոր ծախսումների և եկամուտների հաշվառման, դիտարկվող ժամանակաշրջանում ընդհանրապես չաշխատած գործազուրկ և աշխատուժից դուրս բնակչությանը տարանջատելու գաղափարը:

Զբաղվածների թվաքանակի մեջ ներառվում են նաև **զինված ուժերում զբաղվածները, բացառությամբ պարտադիր ժամկետային զինծառայողների:**

Զբաղվածության ցուցանիշի **քաղաք / գյուղ խմբավորումը բնորոշում է** ինչպես **զբաղվածների հիմնական բնակության, այլ նաև աշխատանքային գործունեության իրականացման վայրը**, որոնք կարող են համընկնել կամ տարբերվել:

Զբաղվածներն ըստ զբաղվածության կարգավիճակի դասակարգվում են վարձու և ոչ վարձու աշխատողների՝ համաձայն ԱՄԿ Զբաղվածության կարգավիճակի միջազգային դասակարգչի (ICSE - 93):

Վարձու աշխատողն անձն է, ով աշխատում է գործատուի հետ կնքած պայմանագրի, աշխատանքի ընդունվելու հրամանի կամ բանավոր համաձայնության հիման վրա և ստանում է դրամական և (կամ) բնաիրային փոխհատուցում՝ աշխատավարձի տեսքով:

Ոչ վարձու աշխատողն անձն է, ով իրեն ինքնուրույնաբար է ապահովում եկամտաբեր տնտեսական գործունեությամբ և զբաղված է սեփական գործում (բիզնեսում), կայացնում է

արտադրական որոշումներ կամ լիազորում է այլ անձի (անձանց), գործունեությունն իրականացնում է վարձու աշխատողների ներգրավմամբ կամ առանց վարձու աշխատողների:

Ոչ վարձու աշխատողներն ըստ կարգավիճակի թվարկված են ստորև:

- **Գործատուն** անձն է, ով ինքնուրույն կամ մեկ կամ մի քանի գործընկերների հետ զբաղված է եկամտաբեր գործունեությամբ և այդ նպատակով մշտապես ներգրավում է մեկ կամ ավելի վարձու աշխատողներ:

- **Ինքնազբաղվածն** անձն է, ով ինքնուրույն կամ մեկ կամ մի քանի գործընկերների հետ զբաղված է եկամտաբեր գործունեությամբ՝ առանց աշխատողների ներգրավման, իսկ ներգրավելու դեպքում այն չի կարող կրել մշտական բնույթ (օրինակ, գյուղացիական տնտեսություն վարող անձը սեզոնային աշխատանքների համար կարող է որոշակի աշխատանքներ կատարելու համար ժամանակավորապես ներգրավել վարձու աշխատուժ):

- **Առանց վարձատրության աշխատող ընտանիքի անդամն** անձն է, ով աշխատում է ընտանիքի կամ SS անդամին (ազգականին, բարեկամին) պատկանող ընտանեկան կազմակերպությունում (տնտեսությունում) օժանդակելու, օգնելու նպատակով և չի ստանում դրամական և (կամ) բնաիրային փոխհատուցում:

- **Արտադրական, սպառողական կոոպերատիվի անդամն** անձն է, ով կոոպերատիվի ակտիվ (աշխատող) անդամ է, մյուս անդամների հետ հավասար իրավունքներով մասնակցում է արտադրության կազմակերպմանը, արտադրանքի իրացմանը, կազմակերպության եկամուտների բաշխման հետ կապված հարցերի լուծմանը:

Զբաղվածություն չի համարվում տնտեսական գործունեություն չդիտվող (օրինակ՝ մուրացկանություն, գողություն) և եկամուտ ստանալու նպատակ չհետապնդող կամավոր աշխատանքը՝ այլ տնային տնտեսությունների կամ կազմակերպությունների համար կատարվող չվարձատրվող աշխատանքը, սեփական տան, բնակարանի մասնակի շինարարությունը կամ վերանորոգումը, տնային աշխատանքը:

Զբաղվածության մակարդակը զբաղվածների թվաքանակի մասնաբաժինն է աշխատանքային ռեսուրսներում:

WORK ACTIVITY

The source of information presented in this section is Labour Force Survey (RA-LFS) carried out in private households.

The description of survey methodology with some major revisions made in 2018 is presented in the Section “Methodology of the Labour Force Survey” of this handbook. For more details, see

https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---dgreports/---stat/documents/publication/wcms_220535.pdf (see also the Section “Basic Conceptual Framework of the Labour Force Survey” of this handbook).

In the context of the introduction of the 19th ICLS according to the new standard, since 2018:

- **Indicators of employment refer to employed resident population both in resident producer (economic) units and in non-resident producer (economic) units located in the RA or outside the RA (hereafter- national employment).**

- On the other hand, **now it is possible to distinguish national employment from the domestic employment**, that is, resident population employed in resident producer units located in RA. The latter is needed to ensure coherence between work and production statistics, in accordance to concepts of the most recent version of System of National Accounts, SNA 2008.

Until 2018 indicators of labour force statistics were referred to de facto (present) population of RA employed in resident production units located in the RA.

- **The scope of the concept of “work activity” has been expanded** to make all forms of work measurable and clearly distinguishable between **paid (employment) and unpaid work** (own-use production of goods and services; unpaid trainee work; volunteer work). For more details see in the Section “Work Activity”.

- According to the new standard, **a work** comprises any activity performed by persons of any sex and age to produce goods or to provide services for use by others, or for own use, irrespective of its formal or informal character or the legality of the activity.

The five forms of work are:

1. Employment;
2. Own-use production of goods and services;
3. Unpaid trainee work for others without pay to acquire, adapt and upgrade skills;
4. Volunteer work performed for others without pay and without any legal or other obligation or coercions.

5. Other work performed for others (e.g. unpaid prison work). The methodology of its estimation is in the process of development.

One of the features of the methodology of measurement of the forms of work is that during a given reference period, persons may engage in one or more forms of work in parallel or consecutively (see Diagram 6 in the Section “Basic Conceptual Framework of the Labour Force Survey” of this handbook). For example, person may be employed, be volunteering and/or be producing for own use, in any combination.

Accordingly, **employment is considered one of the five forms of work** and, at the same time, the only one performed exclusively for others for remuneration for work done or for hours worked, or in the form of profits derived from goods or services that are sold or bartered.

Employed are considered persons who during the reference week:

- performed paid or not paid work as a self-employed, regardless of whether the job was permanent, temporary or seasonal, one-off, or casual, even if that work was for only **one hour**;
- were engaged in household or farming activities, while the production of goods was intended mostly for sale or barter.

*The application of **one-hour criterion** is based on idea to cover all kinds of employment (permanent, temporary (short-time), occasional or non-regular) available in the country, register all labour expenditures and incomes, separate unemployed persons and economically inactive part of population as a never worked group.*

- Persons in employment comprise:
 - (a) employed persons “**at work**”, i.e. who worked in a job for at least one hour;
 - (b) employed persons “**not at work**” due to temporary absence from a job (such as illness / injury, lack of clients / customers / suppliers), or to working-time arrangements (such as shift work, flexitime and compensatory leave for overtime).
- Data on employed population are included also **armed forces, besides of conscripts on mandatory military service.**

The urban / rural grouping of the employment defines not only the place of usual residence, but also the place of job, which might be or might not be the same.

Employed persons by their status in employment are distinguished to employees or non-employees based on the International Classification on Status in Employment (**ICSE - 93**).

Employee is a person who works on a contract based term or by employer’s order or in according to the written or oral agreement and receives (gets) the payment in cash and (or) in kind as a wage/salary.

Non-employee is a person who on his/her own engaged in profitable economic activity and employed in his/her own business, takes decisions concerning production or authorize other person(s), implements activity with or without involving employees.

By their status, non-employed are classified by the following groups :

- **Employer** is a person, who working on own account or with one or more partners and, in this capacity, on a continuous basis have engaged one or more employees to work for them in their business.
- **Self-employed / Own-account worker** is a person, who working on own account or with one or more partners and has not engaged on a continuous basis any employees or even if employees are involved in, it hasn’t regular character (for example – farmer can temporary involve hired worker for certain work).
- **Unpaid (contributing) family worker** is a person, who works free of charge in the organization (farm), which belongs to a family member or relative, with the aim to support and help and doesn’t receive any compensation in cash and (or) in kind.

- **Member of producers'/consumers' cooperative** is a person who is an active (working) member of a cooperative, has equal rights to participate in the organization of production, sales of the product, distribution of cooperative's income.

Employment does not include unpaid work for other households or organizations (voluntary employment) and some activities outside the general production boundary, such as begging and stealing, partial repair of own house or apartment, housework.

Employment-to-population ratio / Employment rate is the share of employed population in the total number of labour resources / working age population.